

УДК 657: 336.221.24
ББК У052
О-16

*Затверджений додатком до Постанови Президії ВАК України
від 22.12.2010 р. № 1-05/8 як фаховий з економіки.*

Видається за рішенням вченої ради ДонДУУ

Адреса редакції: 83015, м. Донецьк, вул. Челюскінців, 163а.
Телефон: (062) 337-66-09

Засновник: Донецький державний університет управління

Редакційна колегія:

головний редактор – д.е.н., проф. *Поважний О.С.*;
заступник головного редактора – д.е.н., проф. *Дорофієнко В.В.*;

д.е.н., проф. *Поважний С.Ф.* (Донецький державний університет управління);
д.е.н., проф. *Дубницький В.І.* (Донецький державний університет управління);
д.е.н., проф. *Губерна Г.К.* (Донецький державний університет управління);
д.е.н., проф. *Батченко Л.В.* (Донецький державний університет управління);
д.е.н., проф. *Бєлєнцов В.М.* (Донецький державний університет управління);
д.е.н., проф. *Рекова Н.Ю.* (Донецький державний університет управління);
д.е.н., доц. *Бессонова О.А.* (Південно-Західний державний університет, м. Курськ).

О-16 Обліково-фінансове забезпечення управління економічними процесами в умовах міжнародної інтеграції України: зб. наук. праць / ДонДУУ. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2013. – Т. XIV. – 394 с. – (Економіка; вип. 272).

ISBN 978-617-579-860-7

У збірнику представлено результати наукових досліджень, що проводяться в рамках науково-дослідної роботи Донецького державного університету управління. Викладено теоретичні і практичні аспекти облікових, аналітичних та контрольних функцій управління економічними процесами підприємств, організацій, регіонів і держав та суміжні питання. Збірник розрахований на наукових та практичних робітників, викладачів вищої школи, аспірантів, магістрів і студентів.

УДК 657: 336.221.24
ББК У052

© Донецький державний
університет управління, 2013
© Вид-во «Ноулідж», 2013

ISBN 978-617-579-860-7

ЗМІСТ

<i>Абрамова І.О.</i> ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	12
<i>Аверкіна М.Ф.</i> СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ МІСТА	25
<i>Агафоненко О.Ю.</i> ИССЛЕДОВАНИЕ СТРАТЕГИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА	32
<i>Анисимова А.В., Макаренко Е.Н.</i> МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УЧЕТА И ОЦЕНКИ СТОИМОСТИ ЗЕМЛИ	40
<i>Баранець Г.В., Трофимова К.С.</i> РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ МАТЕРІАЛЬНИХ ПОТОКІВ У ВИРОБНИЧО-ЛОГІСТИЧНОМУ ЛАНЦЮГУ	47
<i>Бондаренко О.В., Кривобок В.А.</i> ЗМІНИ ПОРЯДКУ СКЛАДАННЯ ТА ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗГІДНО НП(С)БО 1	57
<i>Бурденко І.М.</i> ПОНЯТТЯ ПРУЖНОСТІ РИНКУ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА ІНДИКАТОРИ ЇЇ ВИМІРУ	65
<i>Герзанич В.М.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	74
<i>Гужавіна І.В., Кримська В.В.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	86
<i>Гужавіна І.В., Жулясва А.С.</i> АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	92
<i>Довбня С.Б., Гулик Т.В.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДИНАМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА	98
<i>Доценко О.С.</i> МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СТАТИСТИКО-ЭКОНОМИЧЕСКОМУ ИССЛЕДОВАНИЮ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	108
<i>Євссенко В.О., Козуб Л.Ю.</i> ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	115
<i>Єрмішова С.В., Семенченко К.І.</i> ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА БАНКІВСЬКИЙ РИНОК УКРАЇНИ	121

Кирлик Н.В. ОПТИМІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА	128
Ковальова М.Л. ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІЖГАЛУЗЕВИХ КОМПЛЕКСІВ НА РЕГІОНАЛЬНИХ РІВНЯХ	139
Кондрашова Т.М., Мельникова Н.П. ОБЛІК І АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ: НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	146
Крисак А.І. ФУНКЦІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	156
Ксендзук В.В. ІНСТРУМЕНТИ ХЕДЖУВАННЯ ЦІНОВИХ РИЗИКІВ: ПРОБЛЕМИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ	166
Леось О.Ю., Беспала О.О. РОЛЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	173
Макаренко Ю.С., Кобзар А.А. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТУ І РОЛЬ ВИЩИХ ОРГАНІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	181
Мехедова Т.М., Величко К.О. TARGET COSTING І KAIZEN COSTING ЯК ПРОГРЕССИВНІ МЕТОДИ ЦІЛЬОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ	189
Одинцова Т.М. РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО УЧЕТА В ФОРМИРОВАНИИ ІНФОРМАЦІОННОЙ СРЕДЫ СБАЛАНСИРОВАННОГО УСТОЙЧИВОГО РОЗВИТКУ.....	197
Одинцова Н.О., Донська І.Ю. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ У КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО ЄС.....	213
Петренко С.М., Павлова Г.С. СТАНДАРТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ: НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ АДАПТАЦІЇ К УКРАЇНСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВАМ	220
Петрушевський Ю.Л. ЗНАЧЕННЯ ТЕПЛОПОСТАЧАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ В ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ	227
Петрушевська В.В., Тоналова Ю.І. СУЧАСНИЙ СТАН ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	239
Піскунова Н.В., Ібрагімова Ю.А. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ЇХ РОЛЬ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ	246

<i>Плітченко Г.Ю.</i> ЖИТЛОВЕ БУДІВНИЦТВО В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	253
<i>Позасий С.С.</i> ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИННОВАЦИОННОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ.....	263
<i>Сабіна Н.Ю.</i> ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	271
<i>Светлична Т.В., Насько О., Широка М.</i> СТАТИСТИКА БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ.....	281
<i>Сердюк В.М., Акаєва Т.Ш.</i> КОМПЛЕКС КЛЮЧОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА МАЛОГО БІЗНЕСУ	291
<i>Серпенінова Ю.С.</i> ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	301
<i>Сторожук Т.М.</i> ЗМІНИ ТА ДОПОВНЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	307
<i>Стрельников А.И.</i> ФОРМИРОВАНИЕ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УКРАИНЕ	313
<i>Токарь О.В., Жидсєва Л.І.</i> ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА СТАНУ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ І ЇХ ОНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ	326
<i>Філіппова Ю.О., Сидоренко К.В.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ.....	335
<i>Чубарєва Л.І.</i> ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ АБО ПОДАТОК З ОБОРОТУ: ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	342
<i>Шапошнікова О.М.</i> ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	354
<i>Шипілов М.Ю.</i> ОЦІНКА ОПТИМАЛЬНОГО АСОРТИМЕНТУ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ПРИ ОБМЕЖЕННІ НА ОДИН ВИД РЕСУРСУ	362
<i>Шипунова О.В.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	374
<i>Шира Н.О., Проніна В.А.</i> ФОРМУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗМЕНШЕННЯ	386

УДК 347.77:339.166.5

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ***Штупиова О.В., к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»*

В статті проведено дослідження питання достовірного визначення первісної вартості об'єктів інтелектуальної власності, виявлено взаємозв'язок методичних підходів та методів оцінки нематеріальних активів.

В статье проведено исследование вопроса достоверного определения первоначальной стоимости объектов интеллектуальной собственности, выявлена взаимосвязь методических подходов и методов оценки нематериальных активов.

The article studied the question off air determining the initial value of intellectual property and found the relation ship methodological approaches and methods of valuation of intangible assets.

Постановка проблеми в загальному вигляді.**Зв'язок з науковими і практичними завданнями**

В даний час спостерігається зростаючий інтерес з боку підприємців і менеджерів підприємств до використання об'єктів інтелектуальної власності та її результатів у різних сферах та економіко-правових ситуаціях з метою отримання доходу.

Достовірне визначення первісної вартості ОІВ має велике значення, оскільки вона є основою для встановлення амортизаційної, переоціненої, залишкової та ліквідаційної вартостей. Первісна оцінка активів даного виду впливає на достовірність їх подальшого оцінювання. Важливим є оцінка ОІВ, оскільки передбачає визначення їх вартості на момент прийняття управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.**Виділення невирішених питань**

До наукових досліджень, присвячених розробці загальних проблем обліку інтелектуальної власності, відносяться праці вітчизняних та зарубіжних вчених Ф. Ф. Бутинця [1], І. В. Жураковської [2], Н. О. Любенюк [3], П. Н. Цибульова [9] та ін.

Зважаючи на різноманітність наведених у науковій літературі методичних підходів та методів оцінки нематеріальних активів, на нашу думку, виникає багато питань, які потребують додаткового вивчення, уточнення та поглиблення дослідження.

Загальна мета

Синтезування розрізних теоретичних напрацювань щодо методичного забезпечення оцінки інтелектуальної власності та представлення їх в узагальненому вигляді.

Викладення основного матеріалу.

Обґрунтування отриманих результатів

Відображення інтелектуальної власності в обліку і звітності можливо через категорію нематеріальних активів, тому об'єкт інтелектуальної власності має відповідати визначенню нематеріального активу та критеріям його визнання.

Так, відповідно до П(С)БО 8 нематеріальний актив – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам [6].

Н. А. Любенюк виділяє сукупність умов, котрим повинні відповідати об'єкти обліку, щоб бути віднесеними до нематеріальних активів організації. До таких умов відносять:

відсутність матеріально-речової форми;

оцінка об'єкта може бути достовірно визначена;

можливість ідентифікації об'єкта від іншого майна підприємства;

використання протягом тривалого проміжку часу (строку корисного використання, тривалість якого більше одного року, або одного операційного циклу, якщо він більший за рік);

існування ймовірності, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди внаслідок використання даного об'єкта обліку;

використання у виробництві продукції, при наданні робіт та послуг чи для управлінських потреб підприємства або ж надання в оренду іншим особам;

підприємство не має наміру перепродати даний об'єкт обліку;

відсутність відходів;

наявність потрібним чином оформлених документів, котрі підтверджують існування даного активу та виключного права на результати інтелектуальної діяльності у підприємства [3].

Ідентифікація є обов'язковою умовою для обліку нематеріальних активів – ОІВ. Вона означає, що актив можна відокремити від

підприємства. Тобто, щодо конкретного об'єкта інтелектуальної власності повинна існувати можливість вилучення його із сукупного майна, що обліковується на балансі підприємства, відокремлення його від інших активів і розпорядження ним [1].

Відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» не визнаються активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені: витрати на дослідження; витрати на підготовку і перепідготовку кадрів; витрати на рекламу та просування продукції на ринку; витрати на створення, реорганізацію та переміщення підприємства або його частини; витрати на підвищення ділової репутації підприємства, вартість видань [6].

Отже, об'єкти інтелектуальної власності визнаються нематеріальним активом лише за наявності зазначених вище умов. Тобто, за відсутності однієї з ознак, об'єкти інтелектуальної власності в бухгалтерському обліку активами не визнаються.

У групу ОІВ, що підлягають оцінці, входять:

патенти на винаходи або корисні моделі;

патенти на промислові зразки;

отримані або надані ліцензії на право користування об'єктами інтелектуальної власності;

авторські посвідчення; торговельні марки (товарні знаки) і знаки обслуговування;

фірмові найменування;

ноу-хау (нова, не відома іншим інформація, що має комерційну вартість);

ділова репутація (гудвіл) і інші нематеріальні об'єкти [5].

Оцінка ОІВ провадиться по-різному в залежності від мети призначення.

Сам процес визначення дійсної цінності об'єкта інтелектуальної власності надзвичайно складний. Кожен вид інтелектуальної продукції нематеріального характеру має власний зміст і форму, що дуже ускладнює ідентифікацію предмету оцінки (не буває однакових об'єктів та однакових умов їх реалізації; оцінка є суто цільовою; не може бути одного універсального методу).

Оцінка є обґрунтованою думкою незалежної сторони щодо ринкової вартості об'єкта інтелектуальної власності. Ця вартість залежить від обсягу прав, що передаються, можливості несанкціонованого використання об'єкта, рівня його готовності до комерційного використання та ін.

Відповідно до норм зазначених вище нормативних документів в економічній літературі виділяється три підходи до визначення вартості нематеріальних активів. Кожному підходу відповідає кілька методів. У табл. 1 подано взаємозв'язок підходів та методів, розкрито теоретичну сутність останніх з позиції різних авторів.

Таблиця 1
Взаємозв'язок методичних підходів та методів оцінки нематеріальних активів

Методичний підхід	Метод оцінки	Сутність методу	Автор, джерело
1	2	3	4
Дохідний підхід	1. Прямої капіталізації доходів	Капіталізація чистого операційного доходу здійснюється шляхом ділення його на ставку капіталізації.	НСО № 1 [2]
	2. Непрямої капіталізації доходів (дисконтування грошового потоку)	Прогнозовані грошові потоки, у тому числі вартість реверсії, підлягають дисконтуванню із застосуванням ставки дисконту для отримання їх поточної вартості.	
	3. Прямої капіталізації доходів:		
	3.1 Метод переваги у прибутку	Передбачає пряму капіталізацію різниці між прибутком від діяльності суб'єкта права інтелектуальної власності, що провадиться з використанням об'єкта права інтелектуальної власності, та прибутком, отриманим від такої діяльності, за умови, що вона провадиться без використання зазначеного об'єкта.	НСО № 4 [4]
	3.2 Метод розподілу прибутків	Полягає у виділенні тієї частини прибутку, що отримана в результаті використання об'єкта права інтелектуальної власності, із загальної суми прибутку суб'єкта права інтелектуальної власності з подальшим переведенням такої частини прибутку у вартість майнових прав інтелектуальної власності. Процедура переведення здійснюється шляхом прямої	

Продовження табл. 1

1	2	3	4
		капіталізації прибутку за умови обґрунтування застосування однієї із зазначених оціночних процедур у звіті про оцінку.	
	3.3 Метод додаткового прибутку	Передбачає пряму капіталізацію додаткового прибутку, який може отримувати суб'єкт права інтелектуальної власності в результаті використання об'єкта права інтелектуальної власності понад середній прибуток, який отримують подібні суб'єкти, що не мають переваги володіння такими майновими правами. Метод додаткового прибутку застосовується за умови, що оцінювачем не виявлено підстав для того, щоб припускати наявність у складі цілісного майнового комплексу суб'єкта права інтелектуальної власності інших нематеріальних активів, крім оцінюваного майнового права інтелектуальної власності.	
		4. Непрямої капіталізації доходів	
	4.1 Метод переваги у прибутку	Передбачає дисконтування різниці між прибутком від діяльності суб'єкта права інтелектуальної власності, що провадиться з використанням об'єкта права інтелектуальної власності, та прибутком, отриманим від такої діяльності, за умови, що вона провадиться без використання зазначеного об'єкта.	
	4.2 Метод розподілу прибутків	Полягає у виділенні тієї частини прибутку, що отримана від використання об'єкта права інтелектуальної власності, із загальної суми прибутку суб'єкта права інтелектуальної власності з подальшим переведенням такої частини прибутку у вартість майнових прав інтелектуальної власності.	ІСО № 4 [4]

Продовження табл. 1

1	2	3	4
	4.3 Метод роялті	Полягає у визначенні суми дисконтованих доходів від ліцензійних платежів.	
	5. Метод прямої капіталізації	Заснований на переведенні прибутку від комерційного використання об'єкта інтелектуальної власності у вартість останнього.	Цибульов [9]
	6. Метод непрямої капіталізації доходів		
	6.1 Надлишкового прибутку	Заснований на припущенні того, що продукція, яка виготовлена з використанням об'єкта інтелектуальної власності, приносить додатковий прибуток у порівнянні з продукцією, яку виготовляють без використання цього об'єкта інтелектуальної власності.	
	Роялті	Визначає вартість об'єкта інтелектуальної власності як частку від бази роялті (доходу, прибутку, вартості основної сировини).	
	Звільнення від роялті	Базується на розрахунку вартості об'єкта інтелектуальної власності з розрахунку, що даний об'єкт не належить підприємству, а частина доходу, яку підприємство повинно було б сплачувати за користування ОІВ, залишає собі і є вартістю ОІВ.	
Ринковий підхід	Порівняльний аналіз цін продажу	Ґрунтується на врахуванні принципів заміщення та попиту і пропонування.	ІСО № 1 [2]
	Не визначено	Застосовується у разі наявності достатнього обсягу достовірної інформації про ціни на ринку подібних об'єктів та умови договорів щодо розпорядження майновими правами на такі об'єкти.	ІСО № 4 [4]
	Метод порівняння продажів	Ціна об'єкта інтелектуальної власності є найбільш достовірною, оскільки вона сформована ринком.	Цибульов [9]

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Витратний підхід	Метод прямого відтворення	Полягає у визначенні вартості відтворення з подальшим вирахуванням суми зносу (знецінення).	НСО № 1 [2]
		Грунтується на визначенні поточної вартості витрат, пов'язаних із створенням (розробленням) або придбанням на дату оцінки майнових прав інтелектуальної власності	НСО № 4 [4]
		Визначає суму витрат, які є необхідними для створення нової точної копії активу, що оцінюється. Ці витрати повинні ґрунтуватися на сучасних цінах та сировині, матеріалах, енергоносіях, комплектуючих виробів, інформації, а також на середньогалузевій вартості робочої сили певної кваліфікації.	Цибульов [9]
	Метод прямого заміщення	Вартість заміщення визначається на підставі інформації про поточну вартість витрат станом на дату оцінки на створення або придбання, приведення ОІВ в такий стан, що забезпечує його найефективніше використання, а також інформації про витрати, пов'язані з проведенням маркетингових досліджень і рекламою подібного об'єкта, та про розмір прибутку суб'єкта господарювання, який створив подібний об'єкт.	НСО № 4 [4]
		Максимальну вартість власності визначають через мінімальну вартість, яку необхідно сплатити під час придбання активу аналогічної корисності або з аналогічною споживчою вартістю.	Цибульов [9]
Метод вихідних витрат		Вартість базується на фактично наведених витратах, що вибрані з бухгалтерської звітності підприємств, за кілька останніх років.	Цибульов [9]

Як правило, такі ОІВ, як інформаційні бази даних, що підпадають під визначення нематеріального активу, створюються протягом досить тривалого періоду, і витрати на їх формування найчастіше списуються за витратними статтями. Незважаючи на це, зібрана наукова бібліотека, наприклад, може становити величезну цінність – подекуди вона може бути найдорожчим активом підприємства, особливо в тих випадках, якщо це підприємство – науковий інститут або вищий навчальний заклад. Активи такого роду оцінюються, як правило, за методом вартості створення, тобто з точки зору витратного підходу.

Витратний підхід застосовується при оцінці вартості нематеріальних активів у тому випадку, якщо неможливо знайти аналоги, а прогнозований прибуток не є стабільним.

При оцінці слід врахувати всі істотні витрати, такі як праця, маркетингові і рекламні витрати, витрати на страхування ризиків, пов'язаних з об'єктами інтелектуальної власності, витрати на вирішення правових конфліктів, на матеріали, витрачені на формування об'єкта інтелектуальної власності, собівартість науково-методичного забезпечення, індивідуалізації власної продукції – логотипа, ліцензій, сертифікатів тощо.

Є також порівняльний, або ринковий підхід. Він застосовується в тому випадку, якщо є досить розвинений ринок продажу нематеріальних активів, що оцінюються. Цей підхід ґрунтується на принципі ринку, що ефективно функціонує, на якому інвестори купують і продають активи аналогічного типу, приймаючи при цьому незалежні індивідуальні рішення.

При оцінці патентів і ліцензій, торгової марки, франшизи, майнових прав використовується, як правило, третій підхід – підхід прибутковості.

Підхід прибутковості ґрунтується на розрахунку економічних вигід, пов'язаних з отриманням прибутку за рахунок нематеріальних активів, не відображених на балансі підприємства, які забезпечують прибуток на активи або власний капітал вище середнього рівня.

Отже, витратний підхід є зручнішим для розробника ОІВ. Порівняльний підхід дає змогу визначити справедливую ціну, що найкраще відповідає ситуації на ринку. Дохідний підхід дає змогу врахувати ризикованість проекту на інфляцію.

Зупинимося на визнанні в обліку тих ОІВ, що були створені підприємством (як власними силами, так і в результаті виконання замовлення іншою організацією).

Відповідно до п. 17 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», визнання в обліку ОІВ у складі нематеріальних активів, які підприємство створює, відбувається за вартістю, що враховує понесені прямі витрати. Така оцінка може суттєво відрізнятись (як у бік збільшення, так і в бік зменшення) від вартості аналогічних об'єктів у разі їх надходження за справедливою вартістю (наприклад, у разі надходження як внеску до статутного капіталу підприємства або безоплатного отримання) [6].

Крім того, передбачений п. 11 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» порядок відображення в обліку ОІВ, що створено в результаті виконання замовлення іншою організацією, також є спірним. Такі об'єкти недоцільно відображати за вартістю договору на їх створення (крім отриманих торговельних знижок, мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню). Це пояснюється можливістю зазначення в договорі ціни на створені об'єкти права інтелектуальної власності яка є несправедливою.

З огляду на зазначене вище відображення в обліку ОІВ, створених підприємством за прямими витратами, не сприяє об'єктивній оцінці активів підприємства у ринковому середовищі, особливо коли у структурі активів суб'єктів господарювання відбувається зростання саме частки нематеріальних активів. Так, виникає обгрунтована необхідність у визнанні в обліку створених підприємством ОІВ або за справедливою (ринковою та неринковою) вартістю, з урахуванням відповідних методів оцінки за Національними стандартами № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» та № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» або за фактично понесеними прямими витратами (історичною (фактичною) собівартістю) відповідно до п. 17 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Тобто підприємство має самостійно визначити порядок відображення створених ОІВ та зазначити обраний варіант у наказі про облікову політику щодо конкретної групи або окремих об'єктів.

Насамперед треба сказати про виникнення низки спірних моментів під час визнання в обліку тих ОІВ, що надішли на підприємство за справедливою вартістю. Відповідно до п. 4 П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», справедлива вартість – це сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами [7]. При цьому справедлива вартість ОІВ визначається

через її прирівнювання до поточної ринкової вартості (вартості, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем, після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна із сторін діяла із знанням справи, розсудливо і без примусу).

У разі відсутності такої вартості справедливою вартістю ОІВ вважається оціночна вартість, яку підприємство сплатило б за актив у разі операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами, виходячи з наявної інформації. Як у першому, так і в другому випадку передбачається застосування експертних методів оцінки, оскільки вони ґрунтуються саме на визначенні ринкової вартості ОІВ.

Порядок експертної оцінки ОІВ регламентується Міжнародними правилами оцінки (№ 4 «Нематеріальні активи»), Національними стандартами № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» та № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав».

Даний порядок оцінки можна відобразити за допомогою схеми оцінювання ОІВ (рис. 1). Під схемою оцінювання розуміють певну послідовність дій, що призведе до поставленої мети – визначення розміру вартості за якою об'єкт інтелектуальної власності буде оцінений.

Рис. 1. Схема оцінювання ОІВ

Обґрунтованим буде врахування вимог п. 19 «Національного стандарту оцінки майна» № 1, який у разі відсутності активного ринку, передбачають застосування ринкових видів вартості (а саме вартості заміщення, вартості відтворення, залишкової вартості заміщення (відтворення), вартості у використанні, споживчої вартості, вартості ліквідації, інвестиційної вартості, спеціальної вартості, ліквідаційної вартості, чистої вартості реалізації, оціночної вартості та ін.).

Отже, у разі неможливості визначення справедливої вартості ОІВ з огляду на відсутність необхідної інформації або на її недоступність, доцільно використовувати експертні методи оцінки для ринкових видів вартості (витратний, дохідний, порівняльний), у тому числі метод ціни перепродажу (наступного продажу) таких об'єктів. Останній передбачає визначати неринкову вартість нематеріальних активів на рівні ціни, за якою такі об'єкти можуть бути перепродані, з урахуванням визначених за допомогою застосування звичайних цін фактичних витрат, понесених цим покупцем під час продажу та просування на ринок, а також звичайного для даного виду діяльності прибутку покупця.

Треба також зазначити, що одним із пунктів обов'язкової оцінки майна за допомогою експертних методів є його переоцінка для потреб бухгалтерського обліку. Відповідно до п. 19 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» підприємство може здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. У разі переоцінювання окремого об'єкта нематеріального активу слід переоцінювати всі інші активи групи, до якої належить цей нематеріальний актив (крім тих, щодо яких не існує активного ринку) [6]. Але для більшості об'єктів права інтелектуальної власності ринки не визнаються активними (зокрема, ринки патентів, торгових марок, прав на публікацію унікальних об'єктів). При цьому відповідно до вимог п. 9 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» їх оцінка за справедливою вартістю також має здійснюватися. З огляду на це перше речення п. 19 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» щодо переоцінки нематеріальних активів пропонується викладати в такому уточненому вигляді: «Підприємство може здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих об'єктів майнових прав у складі нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок, а у разі його відсутності використовувати експертні методи оцінки ринкової вартості майна». Таке визначення норми п. 19 дає змогу здійснювати переоцінку всіх груп нематеріальних активів за справедливою або ринковою вартістю, тобто для яких як існує, так і не існує активний ринок.

Висновки та перспективи подальших розробок

Таким чином, дослідження та аналіз методики оцінки нематеріальних активів свідчить про недостатність визнання в обліку створених об'єктів права інтелектуальної власності за вартістю, що враховує здійснені прямі витрати. Така оцінка може суттєво відрізнятись від вартості аналогічних об'єктів у разі їх надходження за справедливою вартістю, що не сприяє об'єктивній оцінці активів підприємства у ринковому середовищі. Облікова вартість унікальних ОІВ часто відображається за вартістю нижче ринкової. Причиною такої ситуації є насамперед відсутність стандартів оцінки вартості нематеріальних активів. З огляду на це пропонуємо визнавати в обліку створені власними силами ОІВ як за справедливою вартістю, так і за фактично здійсненими прямими витратами, що дає змогу забезпечити достовірність фінансової звітності щодо інформації про нематеріальні активи.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, Г. Г. Кірейцев та ін.; під ред. Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 726 с.
2. Жураковська І. В. Інтелектуальна власність як об'єкт обліку [Електронний ресурс] / І. В. Жураковська. – Режим доступу: http://archive.pbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2007_4_1/zbirnik_O_FN_4has_1_124.pdf.
3. Любенюк П. А. Проблеми визнання інтелектуальної власності як елементу нематеріальних активів підприємства / П. А. Любенюк // Фінанси, облік і аудит. – 2009. – № 14. – С. 43–47.
4. Операції з нематеріальними активами [Електронний ресурс] // Аверс-Бухгалтерія. – Режим доступу: <http://ua.avers3.com/documents/new139.htm>.
5. Оцінка об'єктів інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.unite.com.ua/ocenka.php>.
6. Нематеріальні активи: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 року №242. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.
7. Об'єднання підприємств: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 року №163. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.
8. Попова І. Для бухгалтера інтелектуальна власність – це нематеріальні активи підприємства [Електронний ресурс] / І. Попова // Дебет-Кредит. – 2008. – № 5. – Режим доступу: <http://patent.km.ua/ukr/articles/i74>.
9. Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності [Електронний ресурс]: Павч. посібник / П. М. Цибульов. – К.: Інст. інтел. власн. і права, 2005. – 108 с. – Режим доступу: <http://bookz.com.ua/23/01.htm>.